УДК 159. 923. 2

О. Б. Демянюк

ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ ОБРАЗУ СВІТУ ТА ЙОГО ВАРІАТИВНОСТІ

У статті здійснений науково-теоретичний аналіз досліджень, присвячених проблемі образу світу як багатогранного феномена та його варіативності в зарубіжній та вітчизняній психології, окреслена специфіка основних підходів до розгляду означеної проблеми – когнітивно-орієнтованого, діяльнісного, теорії психологічних систем, у контексті проблеми буття людини та її відношення зі світом; визначені критерії типології образу світу. Зроблений висновок про те, що образ світу є інтегральною структурою, яка акумулює уявлення людини про навколишній світ і детермінує специфіку подальшої поведінки в ньому.

Ключові слова: *образ світу, варіативність образу світу, когнітивні стилі, діяльнісний підхід, теорія психологічних систем, життєвий шлях, життєвий світ, життєва стратегія.*

В статье представлен научно-теоретический анализ исследований, посвященных проблеме образа мира как многогранного феномена и его вариативности в зарубежной и отечественной психологии, очерчена специфика основных подходов к рассмотрению данной проблемы, а именно когнитивно-ориентированного, деятельностного, теории психологических систем, в контексте проблемы бытия человека и его отношений с миром; определены критерии типологии образа мира. Сделан вывод о том, что образ мира является интегральной структурой, которая аккумулирует представления человека об окружающем мире и детерминирует специфику дальнейшего поведения в нем.

Ключевые слова: *образ мира, вариативность образа мира, когнитивные стили, деятельностный подход, теория психологических систем, жизненный путь, жизненный мир, жизненная стратегия.*

This article provides a theoretical analysis of scientific research on the issue of the image of the world as a multifaceted phenomenon and its variability in foreign and national psychology; the specifics of the main approaches for dealing with this problem – cognitive-oriented, active, theory of psychological systems in the context of human existence and its relation with the world is outlined; criteria for a typology of images

© О. Б. Демянюк, 2014

of the world are determined. The conclusion that the image of the world is an integral structure that accumulates human world conception of the outworld and determines the specificity of further behavior in it.

Keywords: *image of the world, variability of image of the world, cognitive styles, activity approach, theory of psychological systems, life-way, life-world, life strategy.*

Постановка проблеми. Динамічні та радикальні зміни, що відбуваються в сучасному світі, істотно впливають на кожну людину, відображаючись у її свідомості. Адаптація до нових соціокультурних і економічних умов передбачає якісні зміни в способі життя людей, що безпосередньо відображається на їх світосприйнятті та, насамперед, на образі світу. У науковій літературі зустрічаємо поняття, споріднені із поняттям «образ світу», такі як «картина світу», «модель світу», «схема реальності», «когнітивна карта», «життєвий світ» та інші, які використовуються залежно від завдання дослідження. У психологічному словнику образ світу визначається як «цілісна, багаторівнева система уявлень людини про світ, інших людей, себе, власну діяльність. У цьому висловлюванні відображена ідея цілісності зародження, розвитку, функціонування пізнавальної сфери особистості» [8, с. 256].

К. Юнг був перший, хто чітко сформував концепцію взаємозв'язку між конкретним змістом наших уявлень про світ і нашою здатністю до розуміння своєї ролі й місця у світі. «Те, що світ має не тільки зовнішнє, але й внутрішнє, те, що він є видимим не тільки зовні, але завжди владно діє на нас із найглибшого і, вочевидь, найбільш суб'єктивного підґрунтя душі, я вважаю науковим фактом» [1, с. 140].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Необхідно зазначити, що категорія «образ світу» є однією з основних у сучасній психології. Проблеми становлення і розвитку образу світу представлені в дослідженнях Є. Артем'євої, Г. Берулави, Ф. Василюка, О. Івашкіна, О. Леонтьєва, В. Пєтухова, Дж. Ройса, С. Рубінштейна, В. Сєркіна, С. Смірнова, М. Холодної, Д. Уорделла та ін. Вікові особливості формування індивідуальних уявлень про світ були предметом дослідження Ю. Аксьонової, І. Бушая, Е. Еріксона, М. Зінов'євої, Г. Малюченка, Д. Медвєдєва, І. Маякової, В. Мухіної, М. Осоріної, Ж. Піаже, В. Смірнова, С. Тарасова та ін. Такі дослідники, як К. Абульханова-Славська, Л. Дорфман,

О. Кронік, Д. Леонтьєв, С. Рубінштейн, Ф. Василюк, Т. Титаренко та інші, розглядають образ світу в контексті проблеми буття людини та її відношення зі світом. Аналіз останніх досліджень та публікацій свідчить про те, що категорія «образ світу», особливості формування образу світу є об'єктом уваги вітчизняних та зарубіжних психологів, які відзначають багатогранність зазначеного феномену та наголошують на актуальності подальшого теоретичного й практичного вивчення, що і спонукає здійснити змістовний аналіз цього поняття.

Мета і завдання дослідження: здійснити науково-теоретичний аналіз досліджень, присвячених проблемі образу світу та його варіативності у зарубіжній та вітчизняній психології, окреслити специфіку основних підходів до розгляду означеної проблеми, визначити критерії типології образу світу.

Виклад основного матеріалу дослідження. У руслі необіхевіористських та когнітивно-орієнтованих досліджень розробляється проблема впливу самого суб'єкта на процес переробки інформації (Р. Гарднер, Е. Толмен, У. Найсер, Дж. Брунер, Дж. Клейн та ін.), дослідники використовують дефініції «картина світу», «карта світу», «антиципуюча схема» як аналоги поняття «образ світу». Зокрема, Е. Толмен заклав уявлення про просторову модель світу, він ввів поняття «когнітивної карти», як особливої структури, у якій інтегрується вся інформація, що надходить від зовнішніх стимулів, і яка вказує лінії поведінки і взаємозв'язки навколишнього середовища та визначає відповідні реакції людини і тварини. У. Найсер запропонував поняття «схеми». Образ світу, на думку представників зазначеного підходу, характеризується такими властивостями: активністю, спрямованістю на пошук інформації, віднесеністю до різноманітних сфер життєдіяльності людини, здатністю виконувати проективну та випереджальну функції. Роботи, у яких досліджуються когнітивні стилі особистості, сприяли розробці проблеми варіативності образу світу. У працях Дж. Клейна, Р. Гарднера, Г. Уіткіна увага була зосереджена на індивідуальних відмінностях у способах взаємодії людини з інформаційним полем, досліджувалися такі параметри, як залежність – незалежність від поля, імпульсивність – рефлективність, синтетичність – аналітичність, когнітивна складність – простота тощо [1].

У концепції Д. Уордела і Дж. Ройса було введено поняття «епістемологічні стилі», які інтерпретуються як індивідуально-своєрідні способи пізнавального ставлення до навколишнього світу і самого себе як суб'єкта пізнавальної діяльності та проявляються в особливостях індивідуального образу світу. Епістемологічні стилі розглядаються як посередники, які об'єднують когнітивні й емоційні властивості суб'єкта і виступають інтегратором когнітивної й афективної сфер, здійснюючи тим самим вплив на образ світу, образ-Я і стиль життя. Д. Уорделл і Дж. Ройс описали 3 загальних епістемологічних стилі – раціональний, емпіричний і метафоричний. Їм відповідають 3 базових способи мислення, на основі яких будуються образи світу: емпіризм (емпіричний образ світу ґрунтується на переважному отриманні знань про навколишній світ через сенсорику); раціоналізм (основою раціонального образу світу є знання, отримані шляхом логіко-аналітичних прийомів); метафоризм (метафоричний образ світу формується через символіко-метафоричне переживання) [13].

Спроба узагальнення й систематизації описаних сучасними авторами стилів пізнавального ставлення до світу була здійснена М. Холодною. У результаті автор виділила 5 основних епістемологічних стилів: 1) емпіричний: розум орієнтований на спостереження та аналіз безпосередніх вражень; 2) конструктивно-технічний: розум орієнтований на управління навколишньою дійсністю та її моделювання в межах різних експериментів; 3) раціоналістичний: розум орієнтований на пошук подібності, узагальнень, підстав і закономірностей; 4) рефлексивно-медитативний: використання метафор, символів і рефлексії як засобів організації індивідуального образу світу; 5) хаотичний: розум орієнтований на реалізацію суб'єктивно надто важливої мети-ідеалу, коли гранична концентрація інтелектуальних сил на певній проблемній області поєднується з проявом дезорганізації інтелектуальної діяльності [11]. У концепції М. Холодної образ світу розглянутий як інтегральне когнітивне утворення, яке бере найактивнішу участь в організації інших форм ментального досвіду.

Дж. Келлі [1] розробив теорію особистісних конструктів, згідно з якою кожна людина сприймає світ по-своєму, через сітку своєї системи координат. Одиницями цієї системи є особистісні

конструкти, тобто критерії, за якими людина порівнює і оцінює об'єкти навколишньої дійсності. Дж. Келлі стверджує, що на людину впливають не події, а інтерпретація цих подій, яка залежить від системи уявлень людини. Отже, образ світу в контексті дослідження процесу пізнання – це певна репрезентація об'єктів і подій зовнішнього світу в суб'єктивному просторі особистості, яка існує відповідно до законів сприйняття. В особливостях індивідуального образу світу проявляють себе індивідуальні способи пізнавального ставлення до дійсності, іншими словами, когнітивні стилі.

У дослідженнях, які виконані в руслі діяльнісного підходу, уявлення про світ розглядається як особистісний феномен. На думку С. Рубінштейна, взаємодію людина – світ необхідно розглядати у двох взаємопов'язаних між собою аспектах: явище світу людині через сприйняття і явище людини світу через дію [7]. Представники діяльнісного підходу наголошують, що у образі світу постає індивідуальний суб'єктивно перетворений досвід людини, який представлений у його неповторних зв'язках і відношеннях з навколишньою дійсністю. Образ світу формується в системі діяльностей, у які включена особистість.

У вітчизняній психології початок активного вживання терміна «образ світу» пов'язаний з іменем О. Леонтьєва. Образ світу він визначив як цілісну, багаторівневу систему уявлень людини про світ, інших людей, про себе та свою діяльність. За О. Леонтьєвим, образ світу має діяльнісну природу, тобто суб'єктивний образ зовнішнього світу є продуктом діяльності людини в цьому світі. Вивчаючи проблему образу світу, О. Леонтьєв вводить поняття «п'ятого квазівиміру» – системи значень, у яких людині відкривається об'єктивний світ, і які втілюють у собі результати сукупної суспільної практики. Предметний світ виступає у значенні, тобто картина світу наповнюється значеннями [5]. Отже, формування внутрішньої репрезентації реальності відбувається через активну дію суб'єкта, при цьому задіяні не тільки пізнавальні процеси, але й уся особистість у цілому.

Концептуальний «зачин» О. Леоньєва виявився продуктивним для вітчизняних дослідників. У межах відкритого напряму свій внесок у дослідження образу світу внесли О. Артем'єва, Ф. Василюк, Д. Леонтьєв, С. Смірнов, В. Пєтухов та ін. Образ світу розглядається ними в різноманітних аспектах, але, насамперед,

як отримане в процесі сприйняття суб'єктивне відображення об'єктивного світу, як продукт індивідуальної свідомості. Зокрема, С. Смірнов, акцентуючи увагу на амодальності образу світу, наголошує на тому, що образ світу є універсальною формою організації знань людини, яка визначає можливості пізнання й управління поведінкою. До основних характеристик образу світу С. Смірнов зараховує цілісний характер образу світу: образ світу не складається з образів окремих предметів і явищ, а з самого початку розвивається і функціонує як певне ціле. Заслуговує на увагу думка про три рівні функціонування образу світу: сенсорно-перцептивний, інтелектуальний та особистісний. За В. Пєтуховим, образ світу – це конструкція, що закріплює досвід взаємодії суб'єкта з реальністю, це відображення конкретно-історичного, екологічного, соціального, культурного фону, на якому (або в межах якого) відбувається вся психічна діяльність людини [1].

Прихильники психосемантичного підходу (О. Артем'єва, В. Петренко, В. Сєркін, А. Шмєльов та ін.), розвиваючи базові положення концепції О. Леонтьєва, розглядають образ світу як інтегральну систему індивідуальних значень, що представлена в суб'єктивному семантичному просторі особистості. Зокрема, О. Артем'єва вказує на те, що образ світу – це не суб'єктивна модель об'єктів світу і зв'язків між ними, а власне суб'єктивний світ, як найважливіше завдання виділяє побудову змістовних моделей психічної діяльності, індивідуального конституювання образу навколишнього світу. У межах зазначеного підходу виділяють смисловий, операціональний та загальнокультурний (комунікативний) компоненти у складі значення. В. Сєркін, розглядаючи образ світу як інтегральну індивідуальну систему значень, аналізує образ світу в аспекті всієї системи активності суб'єкта, що дозволило йому виділити орієнтувальну та спонукальну функції образу світу в практичній діяльності людини. Дослідник наголошує, що індивідуальний образ світу детермінується не умовами життя та діяльності, а структурою індивідуальної активності, тобто сукупністю діяльностей (способом життя). Отже, дослідник розглядає образ світу як підсистему способу життя, при цьому вони взаємно детермінують один одного [9].

Нова психологічна парадигма, що відбиває тенденцію руху психологічної наукової думки до постнекласичної науки (О. Ас-

молов, Б. Братусь, Л. Дорфман, В. Клочко та ін.), розглядає людину як психологічну систему. Зокрема, теорія психологічних систем (ТПС), що розробляється В. Клочко, вивчає людину як відкриту, самоорганізуючу психологічну систему, яка включає в себе суб'єктивну (образ світу) і діяльнісну компоненту (спосіб життя), а також саму дійсність, яка розуміється як багатомірний світ людини, що визначає спосіб життя та визначається самим життям. Отже, образ світу розуміється як цілісна та системно-смислова дійсність, що представляє собою світ цієї людини, в якому вона живе та діє [3].

З позицій теорії, що розробляє Г. Берулава та її школа (Я. Голубова, Н. Губанова, О. Івашкін та ін.) образ світу – це інтегративний психологічний феномен свідомості та сфери несвідомого, що поєднує когнітивні, мотиваційні, емоційно-вольові складові психіки, основа соціально-культурного досвіду особистості, який визначає ставлення суб'єкта до всіх явищ навколишньої дійсності. Формування образу світу відбувається як активний, а не реактивний процес. Образ світу формується на основі інтеграції уявлень суб'єкта про навколишній світ і на його становлення безпосередньо впливає весь емпіричний соціокультурний досвід, наявний у людини. З позицій змістовного аналізу образ світу, за Г. Берулавою, може бути поділений на три типи: емпіричний, позитивістський, гуманістичний. Образ світу більшою мірою визначає «парадигму життя» конкретної людини і є особистісно зумовленим. З позицій змістовного аналізу О. Івашкін виокремлює такі типи образу світу: позитивний, деструктивний та індиферентний. Критеріями побудови типології є спрямованість світосприйняття за шкалою «оптимізм-песимізм», оцінка перспектив розвитку навколишнього світу і себе в ньому, оцінка своїх можливостей у зміні навколишнього світу і себе [1].

Ідея єдності образу світу та образу себе у світі імпліцитно присутня у багатьох теоріях особистості, що розглядають складні проблеми буття людини і її відношення зі світом. Зокрема, вона чітко простежується у дослідженнях К. Абульханової-Славської, Б. Ананьєва, Л. Анциферової, Ф. Василюка, О. Кроніка, Д. Леонтьєва, С. Рубінштейна, Т. Титаренко та інших, у яких образ світу є включеним у контекст життєвого шляху особистості, в систему пізнання нею свого буття у світі. Так, наприклад, ідея

єдності людини і світу, їх цілісності є ключовою в теорії С. Рубінштейна. На його думку, людина, як цілісність, включається у взаємовідношення зі світом і як його частина, і як суб'єкт, що пізнає та перетворює цей світ. Особливу увагу С. Рубінштейн надавав цінностям, тому що саме в них відображається «діалектика відношень людини зі світом» [7, с. 94].

Відношення людини і світу в динаміці представлені в понятті «суб'єктивна картина життєвого шляху», яке вперше ввів Б. Ананьєв як таке, що пов'язує біологічний, психологічний та історичний час особистості. О. Кронік дав визначення суб'єктивної картини життєвого шляху як психічного образу, у якому відображені соціально зумовлені просторово-часові характеристики життєвого шляху (минулого, теперішнього та майбутнього), його етапи, події у їхньому взаємозв'язку. Автор також виділяє психологічні засоби здобуття щастя, які розуміє як способи саморегуляції людиною своєї мотивації до світу, вони включають у себе, перш за все, – посилення людиною значущості світу і посилення своїх можливостей. На їх основі утворюється принципи саморегуляції людиною своєї мотивації до світу: максимізація корисності, мінімізація потреб, мінімізація складності, максимізація здібностей [4].

У теоріях, які розуміють образ світу як життєвий світ особистості, аналізуються характеристики, що стосуються потребісно-мотиваційної сфери особистості та її адаптивних можливостей. Зокрема, у Ф. Василюка типи життєвого світу (життєвого простору) співвідносяться з так званими центральними життєвими принципами (принципами існування). Тип життєвого світу і відповідний йому життєвий принцип характеризують спрямованість особистості. В основу типологічного аналізу Ф. Василюк поклав виділення в життєвому світі внутрішнього і зовнішнього аспектів (внутрішнього і зовнішнього світу). Внутрішній аспект може бути простим або складним, а зовнішній – легким або важким. У результаті можна виділити чотири типи життєвого світу: простий і легкий (інфантильний); простий і складний (реалістичний); складний і легкий (ціннісний); складний і важкий (творчий) [1].

Кут зору наукових пошуків Т. Титаренко спрямований на дослідження просторово-часових вимірів життєвого світу особис-

тості, його динаміки з позиції зростання суб'єктності на різних етапах індивідуальної та загальнолюдської історії, його гармонійності та дисгармонійності. Залежно від того, як людина на певних етапах життя звужує, розширює, ущільнює, вповільняє або прискорює перебіг власного психологічного часу, людина по-різному бачить і світ, і саму себе, перебуває з цим світом у згоді або конфронтації. Отже, життєвий світ особистості постає як цілісний феномен, концептуальна модель універсуму, що має специфічні просторово-часові координати [10].

Введення в систему «світ – людина» поняття «життя» як об'єднуючого компонента збільшує можливості розуміння взаємозалежності, взаємообумовленості образа світу і «Я» особистості. Саме ця взаємозалежність є предметом дослідження на сучасному етапі. В концепції Д. Леонтьєва життєвий світ – це сукупність предметів та явищ об'єктивного світу, пов'язаних із суб'єктом життєвими відносинами [6]. К. Абульханова-Славська наголошує на тому, що свідомість особистості сприймає не світ в цілому, а те у ньому, що є необхідним для особистості і є для неї значущим. Відтак, образ світу постає як особливий прошарок суб'єктивної реальності, що опосередкує відношення між суб'єктом та об'єктом. Образ світу, виступаючи як робоче визначення реальності, є основою для вибору основної стратегії існування людини в ньому Тому він імпліцитно включає в себе розуміння себе у світі [1]. В. Яссман вважає, що образ світу є однією з форм взаємодії особистості зі світом. На її думку, «схематично процес взаємодії людини зі світом можна розділити на три основні компоненти: 1) сприйняття інформації про навколишній світ (імпресивні процеси); 2) відображення світу і себе у світі; 3) зовнішню активність» [12, с. 49].

Ідея єдності сприйняття світу й оцінки особистістю своїх можливостей у ньому як основи для вибору певних стратегій взаємодії з об'єктивною реальністю реалізується в роботах, присвячених вивченню стилю індивідуальності (Г. Берулава), особистісної стратегії (К. Абульханова-Славська), модусів життєдіяльності Д. Леонтьєва, стилю людини (А. Лібін) та ін. Так, наприклад, у теорії стилю індивідуальності Г. Берулави специфіка образу світу – базового когнітивно-особистісного ставлення до світу – розглядається як стиль індивідуальності, процесуаль-

на характеристика поведінки людини. К. Абульханова-Славська розглядає ставлення світу й людини через поняття життєвої стратегії особистості. «Стратегія є деяким універсальним законом, способом самоздійснення людини в різних сферах її життя» [1, с. 26]. Отже, стратегія життя визначає характер вирішення двох проблем у взаємодії людини зі світом: оцінки світу з погляду потреб особистості, оцінки особистості з погляду можливостей самовираження, самореалізації в світі. Д. Леонтьєв вводить поняття модусів життєдіяльності як якісно певних форм взаємодії людини і світу, що характеризуються певним станом життєвих відносин – внутрішнім станом суб'єкта і його можливостями, які належать до життєвого світу [6].

На основі теорії інтегральної індивідуальності В. Мерліна Л. Дорфманом розроблена концепція метаіндивідуального світу. Метаіндивідуальний світ – це індивідуальність у світі і світ в індивідуальності, світ як частина індивідуальності та індивідуальність як частина світу. Виділяються дві базові системи відносин між індивідуальністю та її світом. Одна базова система відносин виникає від індивідуальності до світу, інша базова система відносин – від світу до індивідуальності. Звідси положення про полісистемність, полідетермінованість метаіндивідуального світу, можливість проникнення індивідуальності у світ і світу в індивідуальність [2, с. 24].

Теоретичний аналіз психологічних досліджень категорії «образ світу» дозволяє розглядати його як єдину систему «Я – світ», що включає в себе підсистеми «Світ» та «Я у світі». У зазначеному проблемному полі образ світу постає то як феномен психічного відображення, базовий інтегральний конструкт пізнавальної сфери, то як певне цілісне ставлення суб'єкта до себе і світу – поняття, релевантне суб'єктивній реальності, то як життєвий світ особистості. Образ світу формується в системі діяльностей, у які включена особистість. У становленні та розвитку образу світу важливу роль відіграє соціальний світ, відтак образ світу особистості є відображенням того конкретно-історичного, соціально-культурного тла, на якому відбувається становлення та розвиток особистості.

Образ світу є основою для вибору базової стратегії існування людини, що формується на основі цілісної оцінки своїх мож-

ливостей (Я у світі). Якщо акцент у дослідженнях робиться на аналіз специфіки стратегії поведінки людини у світі, то це призводить до типології особистості, індивідуальності, в той час як фокусування на підставі цього вибору – до типології образу світу. У дослідженнях підкреслюється нерозривність образу світу особистості та її уявлень про свою позицію в світі. Зазначена злитність реалізується в понятті життєвого світу; у розгляді образу світу як метаіндивідуального світу особистості, цілісної системи «Я – світ»; в описі стильових характеристик особистості як особливостей оцінки нею світу і свого місця в ньому.

Аналіз поняття «образ світу», критеріїв його типології вимагає виокремлення певних характеристик в якості одиниць аналізу. Закономірним є той факт, що типології орієнтуються на те розуміння образу світу, яке лежить в основі теорії автора тієї чи іншої типології. Для аналізу суб'єктивного простору особистості у психологічних дослідженнях застосовуються як окремі характеристики образу світу, так і певні їх системи, що дозволяють дати багатовимірні описи інваріантів образу світу. Всі характеристики доцільно розподілити на формальні та змістовні. Отже, з одного боку, можна говорити про формальні характеристики образу світу як про способи, стилі розуміння, специфіку формування індивідуальністю цілісного світу, а з іншого боку, про змістовні характеристики зазначеного поняття як про різноманіття дійсності, що відображене в ньому. Формальні характеристики визначають базові параметри оцінки світу особистістю (підсистему «Світ») та підсистему «я у світі» через стильові особливості особистості. До змістовних характеристик образу світу особистості належать характеристики, що визначаються логікою предметної діяльності особистості, її способом життя в цілому, розглянутому в контексті певної культурно-історичної ситуації розвитку особистості. Основою для диференціації образу світу за змістом є цінності, що є головною диференціюючою ознакою сприйняття людиною дійсності.

Висновки. Аналіз психологічних досліджень з проблематики образу світу та його варіативності дозволяє виділити такі основні підходи. У руслі когнітивно-орієнтованих досліджень образ світу розглядається в контексті дослідження процесу пізнання, в особливостях образу світу проявляють себе індивідуальні способи пізнавального ставлення до дійсності – когнітивні стилі. У

вітчизняній психології широко представлений діяльнісний підхід, у межах якого образ світу розуміється як продукт індивідуальної свідомості, що має соціальну та діяльнісну природу; як інтегральна система індивідуальних значень, що представлена в суб'єктивному семантичному просторі особистості. У межах теорії психологічних систем образ світу розуміється як цілісна та системно-смислова дійсність, що представляє собою світ цієї людини, у якому вона живе та діє. У контексті проблеми буття людини і її відношення зі світом, образ світу є включеним у контекст життєвого шляху, у психологію життєвого світу, у систему пізнання нею свого буття у світі.

Отже, образ світу розглядається як єдина система «Я – світ», що включає в себе підсистеми «Світ» та «Я у світі». Якщо акцент у дослідженнях робиться на аналіз специфіки стратегії поведінки людини у світі, то це призводить до типології особистості, в той час як фокусування на підставі даного вибору – до типології образу світу. Доцільно говорити про формальні характеристики образу світу як про способи, стилі розуміння, специфіку формування індивідуальністю цілісного світу та про змістовні характеристики як про різноманіття дійсності, що відображене в ньому. Образ світу для людини є засобом організації і керування її життєвою активністю, як зовнішньою, так і внутрішньою, психічною. З певним типом образу світу люди проявляють активність чи пасивність життєвої позиції, у зв'язку цим перспективу вбачаємо у дослідженні особливостей життєтворчого образу світу.

Література:

1. Баксанский О. Е. Моя картина мира. Как человек создает повседневную реальность / О. Е. Баксанский, Е. Н. Кучер. – М. : РООИ «Реабилитация , 2014. – 576 с.

2. Дорфман Л. Я. Полисистемная организация метаиндивидуального мира / Л. Я. Дорфман // Психологический журнал. – 1997. – Т. 18. – Ч. 2. – С. 3–17.

3. Клочко В. Е. Самореализация личности: системный взгляд / В. Е. Клочко, Э. В. Галанжинский ; под ред. Г. В. Залевского. – Томск : Изд-во Томского ун-та. – 1999. – 154 с.

4. Кроник А. А. Каузометрия: Методы самопознания, психодиагностики и психотерапии в психологии жизненного пути / Р. А. Ахмеров, А. А. Кроник. – М. : Смысл, 2003. – 284 с.

5. Леонтьев А. Н. Образ мира / А. Н. Леонтьев / Избранные психологические произведения : В 2-х т. – Т. II. – М. : Педагогика, 1983. – С. 251–262.

6. Леонтьев Д. А. Жизнетворчество как практика расширения жизненного мира / Д. А. Леонтьев // 1-я Всероссийская научно-практ. конф-я по экзистенц. психологии: Материалы сообщений / под ред. Д. А. Леонтьева, Е. С. Мазур, А. И. Сосланда. – М. : Смысл, 2001. – С. 100–109.

7. Рубинштейн С. Л. Человек и мир / С. Л. Рубинштейн. – М. : Наука, 1997. – 191 с.

8. Словарь практического психолога / [сост. Головин С. Ю.]. – М. : «Издательство АСТ», 2003. – 800 с.

9. Серкин В. П. Образ мира и образ жизни / В. П. Серкин. – Магадан : Изд-во СМУ, 2005. – 331 с.

10. Титаренко Т. М. Життєвий світ особистості: у межах і за межами буденності / Т. М. Титаренко. – К. : Либідь, 2003. – 376 с.

11. Холодная М. А. Когнитивные стили. О природе индивидуального ума / М. А. Холодная. – СПб. : Питер, 2004. – 384 с.

12. Яссман В. П. Образ мира личности: этническая картина мира : [монография] / В. П. Яссман. – Хабаровск : Изд-е ДВГУПС, 2005. – 104 с.

13. Wardell D. M., Royce J. R. Toward a multifactor theory of styles and their relationship to cognition and affect / D. M Wardell, J. R. Royce // J. Pers. 1978. – V. 46. – N 3. – P. 474–505.